

Kookos

Cocos nucifera

ALKUPERÄALUE: Intian ja Tyynenmeren alue

TYYPPI: Yksirunkoinen puu

KORKEUS: 30 m

- ❖ Ravintokasvi
- ❖ Lääkekasvi
- ❖ Muu hyötykasvi
- ❖ Kauppakasvi

Mikä menee ylös ruskeana ja tulee alas valkoisena, kysyy havaijilainen arvoitus. Kookospalmu kuuluu olennaisena osana kuvaamme trooppisesta paratiisista. Putoava iso pähkinä mahdollisesti tappaa yli sata ihmistä vuodessa, kuten on väitetty, mutta kookos on varmasti bambun luokkaa hyödyllisyydessä ja monikäyttöisyydessä.

APINANAAMA

Vuonna 1890 newyorkilaiset olivat innoissaan nähdessään kottaraisia, joita Eugene Schieffelin oli äskettäin vapauttanut Keskuspuistoon toteuttaessaan hassua suunnitelmaansa hankkia Yhdysvaltoihin kaikki Shakespearen näytelmissä mainitut lintulajit. Ajan teollisuusmiehet

taas olivat keskittyneet toiseen eksoottiseen tuontiavaraan,
palmuperheen taloudellisesti tärkeimpään jäseneseen eli kookokseen.

Kuva 1 Kookos

Ennen muovien aikaan kookos oli lahja teollisuudelle, joka tarvitsi halpoja, kehitysmaista tuotavia materiaaleja kaikenlaisiin tarkoituksiin maaleista, matoista ja koreista ruokaan ja juomaan.

Kookos (josta portugalilaiset käyttivät nimiä 'apinanaama' ja **côcos** - jälkimmäinen sana tarkoittaa 'päättä' ja 'peikkaa') oli hyvä ehdokas.

Viktorian ajan ihmiset kutsuivat irlantilaisia 'laiskureiksi' ja yhtä ajattelemattomasti kookosta 'laiskurin sadoksi'. Alkuasukkaiden kerrottiin torkkuva palmun lehtien varjossa, kunnes maahan tömähdyksen pähkinän ääni herätti heidät. Avattuaan pähkinän machetella he valuttivat 'maidon' ulos ja jakoivat osan valkoisesta 'lihasta' kanojen kanssa ennen kuin jatkoivat siestää.

Todellisuus oli vähän erilainen. Indonesiassa ja Tyynenmeren saarilla kookosviljelijä nousi varhain korjaamaan ulkomaille vietävää satoa. Kookospalmun jokainen solu löysi käyttöä.

Showmiehet ostivat kokonaisia pähkinöitä markkinapelejä varten, kookoskuidusta tehtiin mattoja ja kuivatut ytimet eli kopra toimitettiin

saippuan tai margariinin valmistajille. Indonesialaisen sanonnan mukaan kookoksella oli käyttötarkoitus vuoden jokaiselle päivälle. Kuivatut lehdet poltettiin ja ytimet annettiin syötäväksi lapsille, kanoille ja porsaille. Kypsistä ytimistä tehtiin makeisia ja chutneyta, lehdistä punottiin koreja ja mattoja ja toisiinsa sidotuista varsista luutia. Ytimistä tehtyä raastetta puristamalla saatiin kermaa, joka kevensi riisiruokia ja antoi makua kala- ja banaaniruokille.

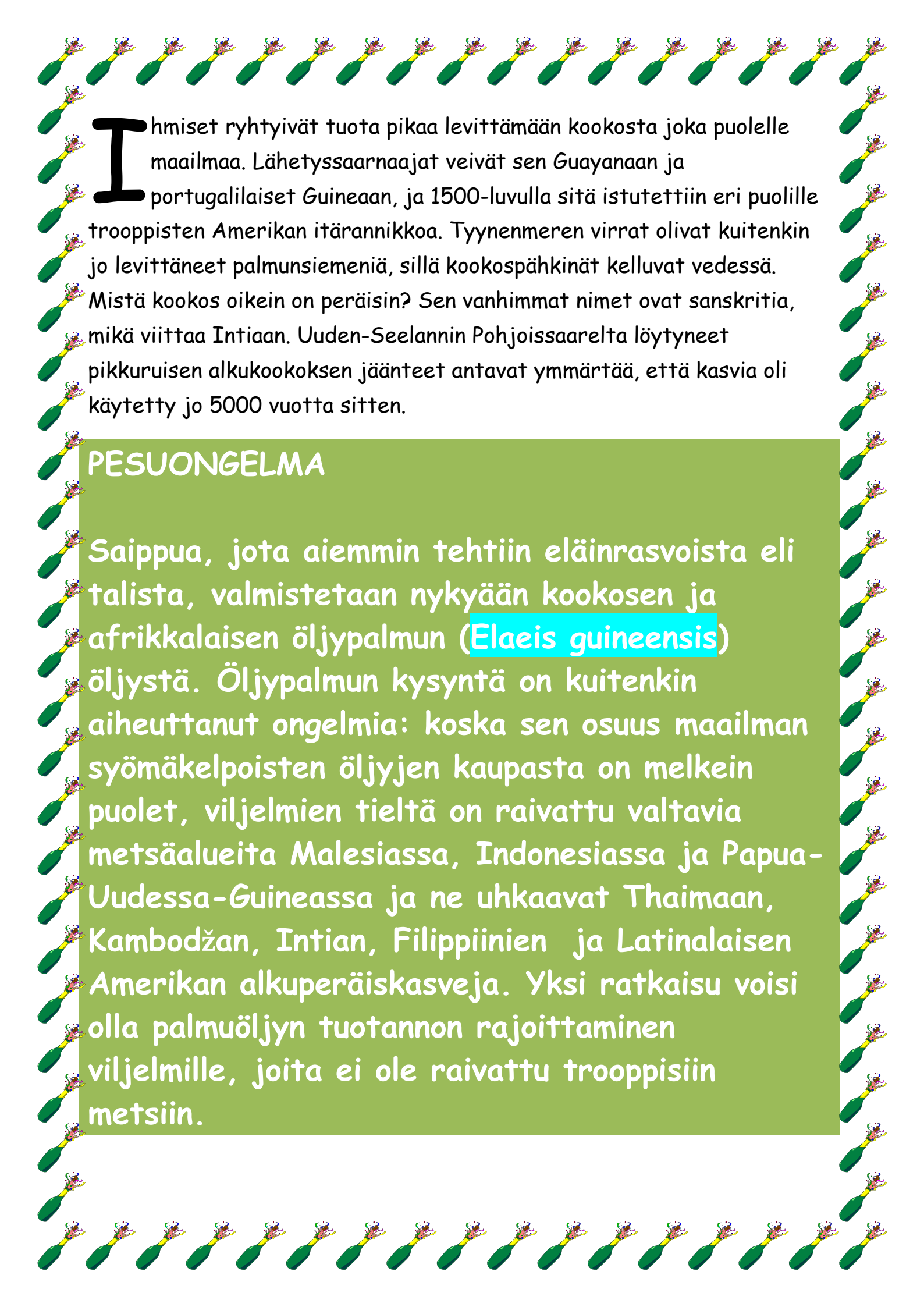

Kuva 2 machete veitsi

Avatusta kookospähkinästä valuva ohut, vesimäinen neste oli oikeaa eliksiiriä. Täysin steriili neste oli turvallista juotavaa esimerkiksi tsunamin pilattua kaivoveden. Sitä käytettiin jopa tiputusnesteinä toisen maailmansodan haavoittuneita hoidettaessa. Kookoksen lehdistä punottuun astiaan kerätty neste voitiin fermentoida¹ viiniksi, joka sopi nostatusaineeksi leivän valmistukseen. Tislattuna viini muuttui aivot räjäyttäväksi arrakiksi². Jos joku sai haavoja matkalla kotiin arrakin kostuttamista juhlista, hän saattoi pestä ne steriilillä kookosnesteellä ja tyrehdyttää verenvuodon tuoreilla murskatuilla kookoksen lehdillä.

¹ <https://fi.wikipedia.org/wiki/K%C3%A4yminen>

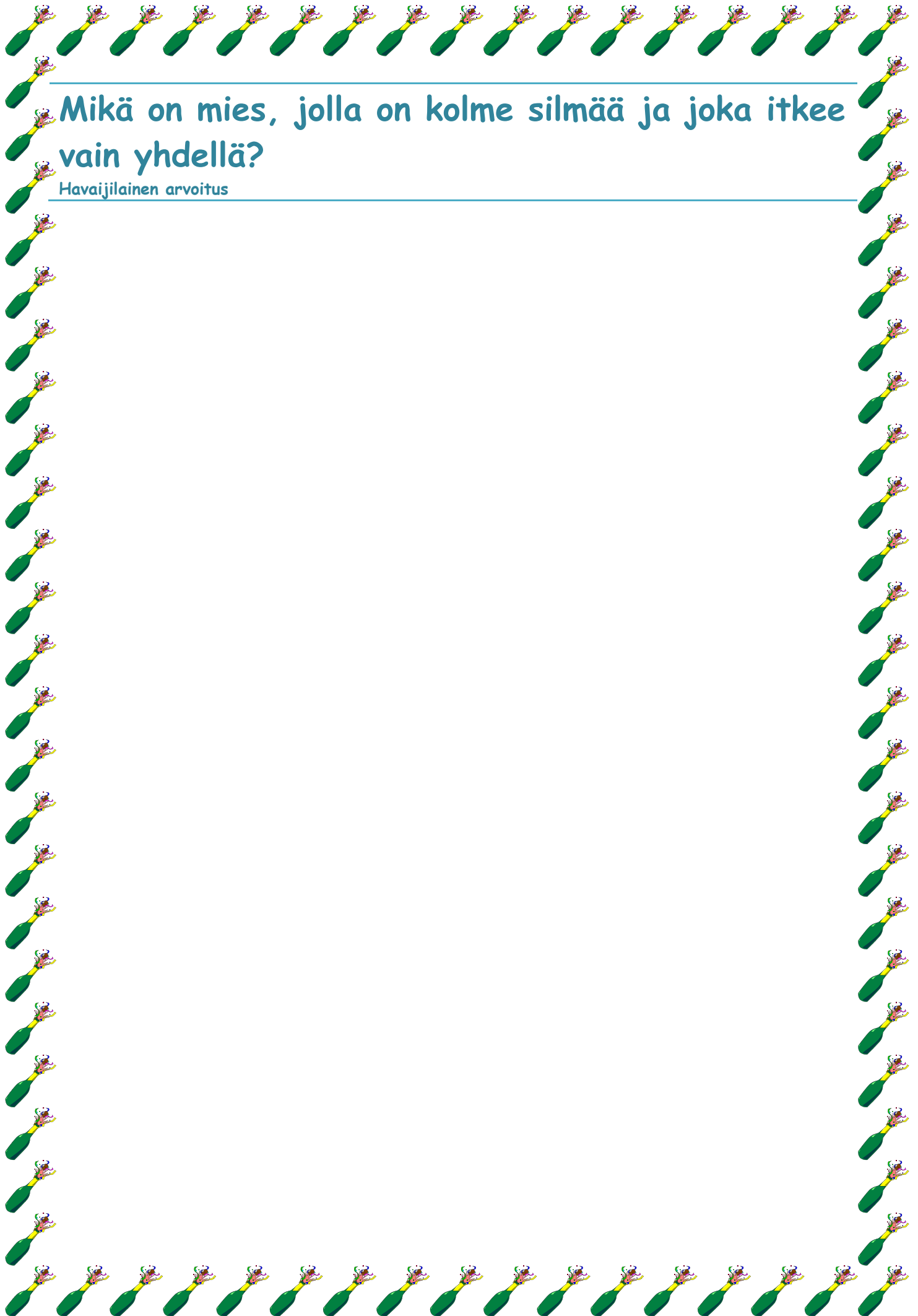
² <https://fi.wikipedia.org/wiki/Arrakki>

Ihmiset ryhtyivät tuota pikaa levittämään kookosta joka puolelle maailmaa. Lähetysaarnaat veivät sen Guayanaan ja portugalilaiset Guineaan, ja 1500-luvulla sitä istutettiin eri puolille trooppisten Amerikan itärannikkoo. Tyynenmeren virrat olivat kuitenkin jo levittäneet palmunsiemeniä, sillä kookospähkinät kelluvat vedessä. Mistä kookos oikein on peräisin? Sen vanhimmat nimet ovat sanskritia, mikä viittaa Intiaan. Uuden-Seelannin Pohjoissaareltä löytyneet pikkuruisen alkukookoksen jäänteet antavat ymmärtää, että kasvia oli käytetty jo 5000 vuotta sitten.

PESUONGELMA

Saippua, jota aiemmin tehtiin eläinrasvoista eläimistä, valmistetaan nykyään kookosen ja afrikkalaisen öljypalmun (*Elaeis guineensis*) öljystä. Öljypalmun kysyntä on kuitenkin aiheuttanut ongelmia: koska sen osuus maailman syömäkelpoisten öljyjen kaupasta on melkein puolet, viljelmien tieltä on raivattu valtavia metsäalueita Malesiassa, Indonesiassa ja Papua-Uudessa-Guineassa ja ne uhkaavat Thaimaan, Kambodžan, Intian, Filippiinien ja Latinalaisen Amerikan alkuperäiskasveja. Yksi ratkaisu voisi olla palmuöljyn tuotannon rajoittaminen viljelmille, joita ei ole raivattu trooppisiin metsiin.

Mikä on mies, jolla on kolme silmää ja joka itkee
vain yhdellä?

Havaijilainen arvoitus